

A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS ÜGYÉSZI TÖRVÉNYESSÉGI FELÜGYELETE ÉS JOGVÉDELME

Prosecutorial supervision and judicial protection of the enforcement of penal law

Tanulmányomban röviden bemutatom a büntetés-végrehajtás ügyészi törvényességi felügyeletét. Kitérek a büntetés-végrehajtást övező jogállami biztosítérendszer elemeire, ezek sajátosságaira. Vázlatát adom a büntetés-végrehajtás ügyészi törvényességi felügyelet jogi hátterének. Elemzem az ügyészi törvényességi felügyelet jellemzőit, a jogrendszerben betöltött szerepét. Kitérek arra, hogy milyen konkrét feladatot látnak el tevékenységük során a szakági ügyészek, kiemelten a szabadságvesztés végrehajtásával kapcsolatosan, majd statisztikai számok tükrében értékelem azokat a változásokat, melyek az elmúlt években jelentősen növelték az e területen dolgozó ügyészek munkaterhét.

Kulcsszavak: büntetés-végrehajtás, törvényesség, felügyelet, ügyész, biztosítérendszer

In my study, I provide a short overview of the prosecutorial supervision of the enforcement of penal law. I touch upon the features and elements of the law-based assurance system that ensures penal law enforcement. I give a brief draft of the legal background of the prosecutorial supervision of penal law enforcement and analyse the characteristics and roles of prosecutorial supervision of penal law enforcement within the legal system. I introduce the specific activities of prosecutors dealing with the implementation and execution of punishments and highlight the categories of the execution of imprisonment sentences, afterwards, by using statistical data, I emphasise changes that have occurred in the past years which have led to a significant increase in prosecutors' workload dealing with the execution of punishments.

Keywords: penal law enforcement, legality, supervision (control), prosecutor, assurance providing system

Bevezető

A büntetőjogi szankció végrehajtásának eredményessége fontos társadalmi érdek, ezért nagy jelentősége van annak, hogy a büntetés-végrehajtási szervek milyen jogállami garanciarendszerben működnek, mindent megtesznek-e annak érdekében, hogy a végrehajtás törvényes legyen.

Magyarországon a garanciarendszer részét képezi az ügyészi törvényességi felügyelet, a bíróhoz fordulás lehetősége, a társadalmi ellenőrzés rendszere, az ombudsmanhoz és nemzetközi szervezetekhez fordulás joga, a nemzetközi szervek ellenőrzése, és magának a végrehajtást irányítóknak a belső ellenőrzése.

A büntetés-végrehajtási szervek tevékenységének jogszerűsége – ezáltal minősége – alapvető feltételként befolyásolja a szankcionálás eredményességét. A törvényességi és jogállami követelményekből a büntető felelősségre vonás harmadik fő szakaszában sem engedhetünk, a szankciók és a kényszerintézkedések tényleges tartalmát képező jogfosztás, jogkorlátozás – mégpedig a törvényben meghatározott mértékben, módon és határig – ekkor realizálódik ténylegesen.¹

Amennyiben a büntetés-végrehajtási szervek nem törvényesen járnak el, akkor működésükben olyan rendszerszintű hibák keletkezhetnek, melyek a végrehajtás hatékonyságát veszélyeztethetik.

A büntetés-végrehajtást övező jogállami biztosítérendszer

A büntetés-végrehajtási bíró hatáskörébe tartozó ügyek az elmúlt években tovább bővültek, így szélesebb körben van lehetősége az elítélteknek e bírói fórumhoz fordulni. Kétségtelen, hogy a büntetés-végrehajtási bíró ítélkezési feladatokat nem lát el, de eljárása során hozott döntéseivel lényegesen tud változtatni – akár enyhíteni, akár szigorítani – az „elviselt” büntetésen, figyelemmel arra, hogy a büntetőeljárás ezen szakaszában a tettről a tettesre kerül a hangsúly. Ezen túlmenően elbírált jogorvoslatokat és igazgatási tevékenységet is végez.

Egyedi ügyben eljáró panaszfórumként szerepel a büntetés-végrehajtásban az ombudsmanhoz való fordulás lehetősége, amelynek az emberi jogok biztosításában van meghatározó szerepe. Ez általában kiegészítő jellegű eleme a garanciarendszernek.

A társadalmi ellenőrzés nagyban tudja biztosítani a nyitottságot és átláthatóságot. Szerepét akkor tudja jól betölteni, ha az adott társadalmi szervezet korrekt együttműködésre törekszik az ellenőrzött szervvel, illetve az illetékes hatóságokkal. Természetesen az esetek többségében olyan intézetekben tartják ellenőrzéseiket, ahol személyi szabadságkorlátozások végrehajtására kerül sor.

A nemzeti ellenőrző mechanizmusokon felül vannak univerzális és regionális nemzetközi szervezetek, melyek ellenőrzési jogosítványokkal bírnak és amelyek tevékenységüket nemzetközi szerződésekben foglaltak alapján végzik.

A Büntetés-végrehajtási Szervezetet irányító belső ellenőrzési tevékenység álláspontom szerint a kontrollrendszer része. Ugyanis, ha nem így lenne, akkor a külső ellenőrzés nem

1 Vókó Gy. (2010) p. 604.

tudná a megfelelő hatékonyságot biztosítani az esetleges együttműködés hiánya miatt. Egyetértek azon állásponttal, hogy az ilyen típusú ellenőrzés minőségileg különbözik a külső, független szereplő általi kontrolltól, azonban a belső igazgatási felügyelet, a végrehajtási felügyeleti hatóság jogi és szakmai ellenőrzése is szerves része a tágabb értelemben vett garanciarendszernek. Arra az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az Európai Börtön szabályokról szóló Rec(2006) 2. számú ajánlásának 92-93. szabályai is rámutatnak, hogy a független kontroll csak egy jól működő belső ellenőrzéssel együtt képes hatékonyan biztosítani a végrehajtás szakszerűségét és törvényességét.²

Ezen mechanizmusok – kiegészülve az ügyészi törvényességi felügyelettel – lehetnek alkalmasak a törvényesség biztosítására a szankciók végrehajtása során.

A büntetés-végrehajtás feletti ügyészi törvényességi felügyelet hazai történeti előzményeit illetően az állapítható meg, hogy e körben olyan hagyományos ügyészi feladatról van szó, amely szinte egyidős magával az ügyészséggel, az ügyészeknek ugyanis kezdettől fogva az egyik alapvető feladata volt a fogvatartások felügyelete és az ezzel összefüggő jogorvoslatok intézése. Már az 1871. évi XXXIII. törvénycikk – amely hazánkban az egységes ügyészi szervezetet megteremtette – a királyi ügyészség feladatává tette a fogvatartások és a jogerős ítéletek foganatosításának ellenőrzését. E feladat bővült az 1896. évi XXXIII. törvénycikk rendelkezései folytán. A büntetés-végrehajtási ügyészi felügyeleti tevékenység az elmúlt közel másfél évszázad alatt nem volt töretlennek mondható, voltak időszakok – például az ötvenes években –, amikor háttérbe szorult, azonban az idő bebizonyította ezen ügyészi munka szükségességét, szerepének fontosságát.³

A büntetés-végrehajtás feletti ügyészi törvényességi felügyelet jogi háttere

A büntetés-végrehajtás feletti törvényességi felügyeletet számos nemzetközi dokumentum megköveteli. Így például:

- az ENSZ által 1978-ban elfogadott „*Előzetes alapelvek valamennyi, bármely formában fogvatartott, vagy bebörtönzött személy védelméről*” – című dokumentum II. 3. 25. pontja;
- az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec(2000) 19. számú Ajánlásának 4. pontja;
- az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az Új Európai Börtön szabályokról szóló Rec(2006) 2. számú Ajánlása 92-93. pontjai.⁴

Az említett nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott elvárások, továbbá a törvényi rendelkezések realizálása érdekében kell az ügyésznek a törvényességi felügyeleti jogkörét gyakorolnia.⁵

2 Lajtár I. (2008) p. 10.

3 Belovics E. (2008) p. 4.

4 Kommentár (2014) p. 69.

5 Kommentár (2014) p. 70.

Az Alaptörvény Államról szóló részének 29. cikk (2) bekezdés c) pontja szerint a legfőbb ügyész és az ügyészség felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett.

Az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény (a továbbiakban: Ütv.) 1. § (1) bekezdése szerint az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködőjeként a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott feltételek szerint érvényesíti az állam büntetőigényét, felügyeli és végzi az előkészítő eljárást, irányítja, felügyeli, illetve végzi a nyomozást, képviseli a közvédat a bírósági eljárásban, valamint felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett.

Az Ütv. 22. § (1) bekezdése rendelkezik az egyes törvényekben meghatározott joghatárnyok végrehajtása törvényességének felügyeletéről. Az ügyész felügyeleti tevékenysége során bármely időpontban és helyen ellenőrizheti a törvényekben meghatározott joghatárnyok és jogkorlátozások végrehajtásának, valamint a fogvatartottakkal való bánásmódnak a törvényességét, továbbá a végrehajtás alatt állók jogvédelmére vonatkozó rendelkezések érvényesülését. E rendelkezés megfelelő alkalmazásával jár el az utógondozás, a bűnügyi, a szabálysértési és a körözési nyilvántartás, valamint a központi elektronikus hozzáférhetetlenné tételi határozatok adatbázisának vonatkozásában is.

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. törvény) 6. §-a szerint a büntetések, az intézkedések, a kényszerintézkedések, a rendbírásg helyébe lépő elzárás és a szabálysértési elzárás végrehajtása felett az ügyész törvényességi felügyeletet gyakorol, amelynek során az ügyészségről szóló törvény szerinti jogosultságok illetik meg és kötelezettségek terhelik.

A fentiekből következik, hogy napjainkra az ügyészség a büntetés-végrehajtás felett sajátos ellenőrzési-felügyeleti tevékenységet lát el. E tevékenységében az állam önálló, független, alkotmányos szakmai szerveként központi és meghatározó szerepet tölt be.⁶

A büntetés-végrehajtás ügyészi törvényességi felügyelete, különös figyelemmel a szabadságvesztés végrehajtására

A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a büntetés-végrehajtás, illetve annak törvényességi felügyelete a világ számos országában bizonyos mértékben vitathatatlanul ügyészi feladat, függetlenül az ügyészség alárendeltségétől, alkotmányos helyzetétől. Az ügyészség az az apparátus, amely a nemzetközi elvárásokban is megfogalmazott, a büntetés-végrehajtást övező külső garancia- és kontrollrendszer – sajátos eszköze és módszerei révén – a leghatékonyabban tudja képviselni és gyakorolni.

Ahol az egyes emberek alapjogai korlátozás alá esnek – ha törvény vagy bírósági ítélet alapján is –, a legmesszebbmenőbb védelmet kell nyújtani az esetleges hatalommal való visszaéléssel, és az emberi jogok súlyos megsértésével szemben. Ehhez az ügyészség rendelkezik kellő hatósági jogosítvánnyal, eszközökkel, szervezettel, szakismerettel és operatív módszerekkel.⁷

Általánosságban az mondható, hogy ahány ország, szinte majdnem annyi formában létezik a nemzeti sajátosságokhoz igazodva a végrehajtás törvényessége feletti ügyészi

6 Petrétei J. (2013) p. 345.

7 Vókó Gy. (1996) p. 206.

felügyelet. A tudományos kutatások az elmúlt időszakban megerősítették, hogy valamilyen formában és mértékben célszerű az ügyészséget bekapcsolni a büntetés-végrehajtásba.⁸

Az ügyészi törvényességi felügyelet célja a büntetőhatározat törvényes végrehajtásának elősegítése és annak előmozdítása, hogy az adott büntetés vagy intézkedés betöltse rendeltetését. Feltételezi a rendszeres ellenőrzést, vizsgálatot, az azonnali jogi intézkedési jogosultságot, továbbá minden bűnüldöző, igazságszolgáltató, végrehajtó, igazságügyi szerv irányába az indítványozási jogosultságot. Ezek együttes megléte biztosíthatja a törvényességi felügyelet elvárható funkcionálását.⁹

A társadalom védelme érdekében a szabályszegőket felelősségre kell vonni, s ha szükséges, szabadságukban is korlátozni kell őket, de ugyanakkor velük szemben mindvégig törvényesen, a jogállamiság követelményeinek megfelelően kell eljárni. Jogállamban az állami büntetőhatalom nem korlátlan, a bűnösnek talált és felelősségre vont egyén nem lehet teljesen kiszolgáltatott. A fogvatartottnak sem csupán kötelességei vannak, hanem jogokkal is rendelkezik, amelyek érvényesítésében nem lehet akadályozni. A büntetés-végrehajtás alkotmányos kereteit adja a kínzás, kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmód és büntetések tilalma, valamint az emberi méltósághoz, személyi biztonságához való jog. A fogvatartottakkal szembeni jogsértések kiszűrésére és a nemzetközi elvárásoknak is megfelelő törvényes bánásmód érvényesülése érdekében a megelőző, ellenőrző tevékenység alapvető hangsúlyt kap. Az országosan, valamennyi fogvatartó szervnél és helyen történő rendszeres igazságügyi ellenőrzés jelentősen hozzájárulhat az esetleges bántalmazások megelőzéséhez is.¹⁰

A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete két oldalról közelíthető meg. Egyrészt érvényt kell szerezni a fogvatartottak jogainak, hogy sajátos helyzetükben ne érje őket több hátrány, mint amit a törvény előír, másrészt gondoskodni kell a többi ember, a társadalom jogainak védelméről azáltal, hogy akit elítéltek, azon valóban hajtsák végre az ítéletet. Fontos követelmény az is, hogy ne maradjon el egyetlen büntetés, illetve büntetőjogi intézkedés végrehajtása sem, mert különben az egész büntetőeljárás célját és értelmét veszti. Az ügyészi törvényességi felügyelet a fogvatartottak jogi helyzetének védelméhez, a jogérvényesüléshez járul hozzá ellenőrzéseivel, tényfeltárásaival, vizsgálataival és más felügyeleti jogosítványai gyakorlásával az állam büntetőhatalmi igényének alkotmányos, törvényes keretek között tartását segítve. Az ügyészi tevékenység a büntető igazságszolgáltatás folyamatát egészében átfogja, annak minden szakaszára kiterjed, mintegy összekötve a büntető felelősségre vonás szakaszait: a nyomozást, a bírósági tárgyalást, a büntetés-végrehajtást, és az ezt követő visszailleszkedést. Az ügyész a bűnügyet teljességében átlátva tudja megtenni a szükséges intézkedést.¹¹

A büntetés-végrehajtási törvényességi felügyeleti és jogvédelmi ügyészi tevékenységről szóló 20/2014. (XII. 23.) LÜ utasítás szerint a szabadságvesztés végrehajtása törvényességének felügyelete során az ügyész minden bv. intézetben havonta legalább egyszer köteles ellenőrizni a befogadás, a szabadítás, a kényszerítő eszközök alkalmazásának és a fiatalok elítéltekre vonatkozó speciális végrehajtási szabályok érvényesülésének törvényességét, valamint választása szerint a végrehajtás rendjére,

8 Lajtár I. (2008) p. 19.

9 Vókó Gy. (2010) p. 604.

10 Belovics E. (2008) p. 2.

11 Vókó Gy. (2010) p. 607.

a biztonsági intézkedések végrehajtására, az elítéltek elhelyezésére, a külvilággal való kapcsolattartására, anyagi és egészségügyi ellátására, jutalmazására és fegyelmezésére, munkáltatására, oktatására, képzésére, szakképzésére, jogorvoslati jogának gyakorlására, illetve a nem magyar állampolgárságú elítéltekre vonatkozó egyes jogszabályi rendelkezések megtartását.

Az ügyész évenként megvizsgálja, hogy a félbeszakítás, az eltávozás, a kimaradás, valamint az átmeneti részleg, a társadalmi kötődési program szabályainak, továbbá az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása során engedélyezett intézetelhagyás lejárata után intézkedtek-e a jogellenessé vált távollét megszüntetése és a szabadságvesztés-büntetés hátralévő részének végrehajtása érdekében.

Az ügyész évente köteles megvizsgálni, hogy az általa indítványozott feltételek szabadság megszüntetését követően fogvatartottakba vették-e a szabadságvesztés-büntetést.

A reintegrációs őrizet végrehajtásának törvényességi felügyelete során az ügyész tájékoztatást kérhet az illetékes végrehajtó szervtől a reintegrációs őrizet hatálya alatt álló személyekről, a felügyelet végrehajtásának módjáról, megtekintheti a reintegrációs őrizet végrehajtásával kapcsolatos iratokat, megvizsgálhatja fogvatartottaságát, illetve a reintegrációs őrizet alatt álló személy meghallgatásával is tájékozódhat a magartartási szabályok megtartásáról.

Kiemelkedő jelentősége van a bánásmód törvényessége vizsgálatának, éppen ezért az ügyész – a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére létrehozott Európai Bizottság ügyészségre vonatkozó ajánlásaira is figyelemmel – valamennyi fogvatartási helyen kiemelt feladatként vizsgálja a fogvatartottakkal való bánásmód törvényességét. A vizsgálat tapasztalatairól évente írásban jelentést tesz a Legfőbb Ügyészség Büntetés-végrehajtási Törvényességi Felügyeleti és Jogvédelmi Önálló Osztálya részére.

Amennyiben az ügyész rendkívüli eseményről értesül, meg kell vizsgálni a rendkívüli esemény bekövetkezésének okát és körülményeit. Az erről készült feljegyzésben értékelni kell az érintett szerv vizsgálatának megállapításait, valamint a rendkívüli eseménnyel kapcsolatban tett intézkedéseit is. Bűncselekmény gyanúja esetén – ha arra még nem került sor – a nyomozás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságnál soron kívül büntetőeljárást kell kezdeményezni.

A fogvatartott halála, súlyos balesete vagy mérgezése esetén az ügyész az értesüléstől számított lehető legrövidebb időn belül, a fogvatartott súlyos munkabalesete esetén az értesüléstől számított 5 napon belül köteles megjelenni és vizsgálatot végezni a helyszínen.

A fogvatartott halálát okozó bűncselekmény gyanújának hiányában az ügyész a holttest hatósági boncolását követő eltemetéséhez (elhamvasztásához) hozzájárul. Ha a fogvatartott halála miatt büntetőeljárás indult, az ügyész a holttest boncolását követő eltemetéséhez (elhamvasztásához) a nyomozás felett törvényességi felügyeletet gyakorló ügyész egyetértésével járul hozzá. Az ügyész hozzájáruló nyilatkozatát megküldi a rendkívüli halálesettel kapcsolatos vizsgálatot lefolytató rendőri szervnek.

Fogvatartott halála esetén a boncolásáról készült jegyzőkönyvet, valamint az ügyész hozzájáruló nyilatkozatának egy másolati példányát fel kell terjeszteni a Legfőbb Ügyészségre.

Ha az ügyész a fogvatartottal szemben alkalmazott lőfegyverhasználatról értesül, ellenőrzi, hogy megvizsgálták-e a kényszerítő eszköz használatának jogszerűségét.

A fogvatartottak meghallgatása, a kérelmek elbírálása az alábbiak alapján történik.

Az ügyész a büntetés-végrehajtási intézetben erre irányuló kérelem alapján meghallgatja a fogvatartottakat. A meghallgatásról minden esetben külön feljegyzést készít, amely tartalmazza a meghallgatott nevét, a meghallgatás helyét és időpontját, valamint az előterjesztett kérelmet. A másik lehetséges megoldás, hogy a büntetés-végrehajtási törvényességi és jogvédelmi ügyész (a továbbiakban: bv. ügyész) a kérelem alapján meghallgatott fogvatartottak mellett szűrőpróbaszerűen kiválasztott fogvatartottakat is meghallgat.

Amennyiben a meghallgatott fogvatartott által elmondottak bűncselekmény gyanúját keltik, az ügyész a meghallgatásról készített feljegyzést a nyomozás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságnak küldi meg.

A bv. felügyeleti ügyész hatáskörébe tartozó kérelmet az érkezéstől számított 30 napon belül kell bírítani. Ha a kérelmet az ügyész alaptalannak találja, azt indokolt állásfoglalásával elutasítja. A kérelmező – az állásfoglalás kézbesítésétől számított – 8 napon belül felülvizsgálati kérelmet terjeszthet elő az állásfoglalást hozó ügyészségnél. Ennek lehetőségéről a kérelmezőt tájékoztatni kell. A felettes ügyészség állásfoglalása ellen további jogorvoslatnak nincs helye.

A bv. felügyeleti ügyész feladatai ellátása során törvényességi vizsgálatokat folytathat. A törvényességi vizsgálatok lefolytatását megalapozhatja az alaputasításban foglalt rendelkezés, a Legfőbb Ügyészség által külön előírt vizsgálat és a főügyészségek által kezdeményezett helyi törvényességi vizsgálatok.

A törvényességi vizsgálatról az ügyész feljegyzést készít és azt 15 napon belül külön átirattal megküldi a vizsgált szerv vezetőjének. Az átiratban kell a szükséges intézkedést kérni a bíróságtól, más szervek esetében pedig rendelkezéssel vagy felhívással élni.

Rendelkezéssel él az ügyész, ha jogszabálysértést észlel és az Ütv. alapján felhívásnak nincs helye. A rendelkezés végrehajtásáról az ellenőrzéssel érintett szerv vezetőjének 15 napon belül írásbeli tájékoztatást kell adnia.

A rendelkezés azt is magában foglalja, hogy az ügyész haladéktalanul szabadlábra helyezi azt, akit törvényes határozat nélkül vagy a határozatban megjelölt időponton túl tartanak fogva.

Abban az esetben, ha az ügyész jogszabálysértő gyakorlatot vagy mulasztásban megnyilvánuló jogszabálysértést észlel, felhívással él az illetékes vezetőhöz.

Ha az ügyész a felügyeleti tevékenysége során olyan jogsértést vagy jogszabálysértő mulasztást észlel, amely szabálysértés vagy bűncselekmény gyanúját kelti, a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságnál kezdeményezi a megfelelő eljárást.

A Legfőbb Ügyészség Büntetés-végrehajtási Törvényességi Felügyeleti és Jogvédelmi Önálló Osztálya szervezi a bv. ügyészek munkáját a közjogi legfőbb ügyész helyettes felügyelete és irányítása mellett.

Az elmúlt években a szakterületen bekövetkezett feladatnövekedést jól érzékelteti az érdemi érkezések számának alakulása. 2015-ben 149 248 ügy érkezett, mely 2018-ban már elérte a 215 387-et. (2015: 149 248; 2016: 167 644; 2017: 185 591; 2018: 215 387).

A bv. ügyészekhez érkezett panaszok, kérelmek és bejelentések száma is nőtt, míg a helyt adások száma lényegesen nem változott. (2015: 5235/733 helyt adó döntés; 2016: 6427/879; 2017: 6160/605; 2018: 7282/740).

2017-ben megfigyelhető volt egy csökkenés 6427-ről 6160-ra, e csökkenés oka leginkább abban keresendő, hogy 2017. január 1-jén bevezetésre került az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanításra irányuló bv. bírói eljárás, ezért a

jelzett időponttól kezdődően a fogvatartottak a bánásmóddal kapcsolatos sérelmeik egy részének orvoslását nem a bv. felügyeleti ügyészekről, hanem a bv. bíróktól várják.

A bv. ügyészek bv. bírói meghallgatáson és tárgyaláson való jelenléte a következők szerint alakult: 2015: 11 823; 2016: 12 437; 2017: 14 011; 2018: 12 631.

A szabadságvesztés végrehajtásához kapcsolódó fontosabb büntetés-végrehajtási bírói döntések adatai közül érdemes kiemelni a feltételes szabadságra bocsátás statisztikai adatait, ugyanis jól látható, hogy a feltételes szabadság jogintézményével kapcsolatosan a bv. bírói gyakorlatban szigorodás következett be (2015: 5075; 2016: 4740; 2017: 4201; 2018: 3915).

Egyébként hasonló jelenség figyelhető meg a fokozatváltás vonatkozásában is (2015: 1218; 2016: 930; 2017: 726; 2018: 619).

A bv. felügyeleti ügyészek éves szinten az elmúlt időszakban kb. 10 000 törvényességi vizsgálatot folytattak le (2015: 9271; 2016: 10.401; 2017: 10.243; 2018: 9057).

A lefolytatott vizsgálatok alapján az ügyészi felhívások és rendelkezések száma az alábbiak szerint alakult.

Felhívás: 2015: 131; 2016: 92; 2017: 149; 2018: 193, rendelkezés: 2015: 12; 2016: 9; 2017: 20; 2018: 17.

A szakterületi ügyészek hosszú idő óta – mint említettem – kiemelt figyelmet fordítanak a fogvatartottakkal való bánásmód törvényességének folyamatos ellenőrzésére. Az elmúlt években hazánkban a fogvatartottakkal való bánásmód – bár nem volt mentes az eseti jelleggel előforduló hibáktól, hiányosságoktól – általában megfelelt a nemzetközi jogi normákban és ajánlásokban megfogalmazott elvárásoknak, valamint a hatályos jogszabályokban előírtaknak.

A fogvatartottak emberi méltósága a fogvatartó intézetekben alapvetően nem sérült, és a diszkrimináció tilalmát megtartották. A büntetés-végrehajtási szerveknek változatlanul problémát jelentett a fogvatartottak jogszerű elhelyezése, mivel a túlzófoldságot és az abból eredő nehézségeket – minden eddigi törekvés ellenére – még nem sikerült megszüntetni.

A fogvatartási intézetekben tartott vizsgálatok során feltárt jellemző jogszabálysértések a következők voltak:

- a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló zárkákban a jogszabályban előírt berendezési és felszerelési tárgyakat nem biztosították maradéktalanul,
- a zárkákban kialakított mellékhelyiségeket nem különítették el megfelelően a zárka többi részétől,
- a tisztálkodásra rendszeresített helyiségek higiénája nem felelt meg az előírásoknak,
- a fogvatartottaknak biztosított élelmezés hiányosságokat mutatott.

Az ügyészi szervek az esetenként megállapított hiányosságok megszüntetése érdekében a szükséges intézkedéseket megtették, és a rendelkezésükre álló törvényes eszközökkel közreműködtek a feltárt hibák kiküszöbölésének, valamint azok jövőbeli megakadályozásának érdekében.^{12,13}

12 B/1258 A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2017. évi tevékenységéről p. 61-67.

13 Ügyészségi statisztikai tájékoztató (2018) Büntetés-végrehajtási szakterület p. 3-12.

Összegzés

A büntetés-végrehajtás törvényessége minden jogállamban kiemelkedő jelentőséggel bír. A büntetés céljának elérését és hatékonyságát nagymértékben befolyásolja a végrehajtás törvényessége. Meggyőződésem, hogy sikert csak törvényes eszközök alkalmazásával lehet elérni, ebben pedig nagy szerepe van annak, hogy a garancia- és kontrollrendszer belső és külső intézményei milyen színvonalon látják el feladataikat.

A külső ellenőrzőrendszerben kiemelkedő helyet foglal el az ügyész törvényességi felügyeleti és jogvédelmi tevékenysége. Az ügyészek feladataikat egy szinte állandóan változó jogszabályi környezetben kell, hogy végezzék a velük szemben támasztott magas szintű elvárásoknak megfelelően. Tevékenységük sokrétű és a büntetés-végrehajtásban részt vevő szervek között koordináló jellegű, amely széles körű szakmai és általános műveltséget is igényel. Megítélésem szerint ezen ügyészi tevékenység fontossága – a jogállami követelményrendszerre figyelemmel – a jövőben növekedni fog.

Felhasznált irodalom

- B/1258 A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2017. évi tevékenységéről http://ugyeszseg.hu/pdf/ogy_besz/ogy_beszamolo_2017.pdf
- Belovics Ervin (2008): A büntetés-végrehajtás ügyészi törvényességi felügyeletének szerepéről: Börtönügyi Szemle 2008. 1. szám A Magyar Büntetés-végrehajtási Szervezet szakmai és tudományos folyóirata
- Belovics Ervin – Vókó György (2014): A büntetés-végrehajtási törvény magyarázata (kiadó: hvgorac Lap és Könyvkiadó Kft.)
- Lajtár István: Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai (2008)
- Petrétei József (2013): Magyarország alkotmányjoga II. Államszervezet (kiadó: Kodifikátor Alapítvány)
- Ügyészségi statisztikai tájékoztató (2018) Büntetés-végrehajtási szakterület (kiadja: Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztálya)
- Vókó György (1996): Az ügyészség és a büntetés-végrehajtás. In: Emlékképek az ügyészség történetéből. Ügyészek Országos Egyesülete, Budapest.)
- Vókó György (2010): Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban. MTA Doktori Értekezés